

VELKOMMEN TIL TRANEMOSEN

Tranemosen er et levende landskab, der langsomt finder sin nye form, efter det er blevet udtaget fra landbruget. Området bærer på mange historier og tilstande, og derfor finder man her en friluftsoplevelse, der kræver tilstedeværelse, nysgerrighed og forestillingssevne. Til gengæld møder man en verden, der trods det umiddelbare udtryk byder på komplekse, sammenfiltrede fortællinger på tværs af tider og steder som vidner om liv og død, magt og mystik.

Der er ikke anlagt stier i Tranemosen. Det er op til os selv at være opmærksomme på vores omgivelser. Træd varsomt og vid, at mose og sump kan snyde. Det kan være en hjælp at gå i dyrespor, langs grøfter eller tidligere markskel og på trærodder og græstoppe. Gå på opdagelse i et landskab der på én gang er konstrueret, kontrolleret, tilfældigt og kaotisk.

Livsformer i Tranemosen: Foruden et rigt fugleliv herunder rødglente, nattergal, havorn og traner, ses butsnudet frø, markfirben, stor vandsalamander, snog, sydflagermus, krondryd og rådyr samt seline, tagror, elletræ, top-star, kær-svovlrod, kærduert, muligvis nymfer, åmænd, ellefolk, mosekoner, og lygtmænd.

areal: 179,5 hektar / 1,8 kvadratkilometer

VADEBROER

Vadesteder er overgangssteder, hvor det er muligt at krydse våde områder. På vadesteder har man ofte gjort flere arkæologiske fund, fordi der her har været tæt koncentration af gennemgang. I Tranemosen kan man støde på vadebroer, som er en slags konstruerede vadesteder. Vadebroerne består af køreplader tilovers fra udtagningsprojektet, et midlertidigt tilgængelighedsmateriale der er flyttet permanent ind i mosen, og skaber passage i ellers utilgængelige områder. Kørepladerne er normalt henvendt til maskiner og køretøjer, men nu opleves mosen til fods, og vi konfronteres med kroppens begrænsninger i denne type landskab.



STENPLANTAGEN

Stenene i det åbne landskab bærer på historier om istidslandskaber, stærke hænder, gravhøje, diger, hegn, ejendomsret og økonomi. I dag bor de mest i mellemlandskabet i udkanten af markerne, og når mellemlandskabet vokser, som det gør med naturgenopretning, flytter stenene med. Stenbunkerne i Tranemosen står spredt ud på marken i et grid, på samme måde som stakke af tørv gjorde det, da man udvandt tørv fra moserne. I sporene fra landbrugsmaskiner, står de som levende biotoper, der på én gang er statiske og i bevægelse. Bunkerne kan vokse og sprede sig og flere hjemløse overskudssten fra landbruget kan komme til. Endnu engang flytter menneskehænder langsomt rundt på sten, og skaber nye landskaber med gamle forbindelser.



4

TEGLMOSEN

I oldtiden var moserne hellige steder, hvor man ofrede artefakter, dyr og mennesker til guderne. De var en portal til en anden verden. Når man har drænet og dyrket markerne, som man har gjort i Tranemosen er potentielle arkæologiske fund gået i forrådnelse. I Teglmosen ses skår og hele stykker af drænrør. De er gravet op fra mosen, og siver nu langsomt ned igen for øjnene af os. Teglmosen er et vidne om, at drænrørene ikke er gæster i dette landskab. De er en del af mosen. *Lad dem ligge, saml dem op, grav dem ned, tag dem med.* Om tusinder af år vil disse drænfund måske blive samlet op og fortælle historien om, hvordan mennesket erobrede moserne, og siden hen forsøgte at få dem tilbage og gøre bod på fortidens fejltagelser. De kan forstås som ofringer på linje med oldtidens ofringer, som en slags økonomisk ofring til naturen og måske til det liv og de fund der har levet her, og som er gået til. Drænfundene giver anledning til at forestille sig, hvad der mon ellers er blevet ofret i mosen, og hvilke historier de ofringer har båret på.



7

GRØFTEBROER

Broerne i Tranemosen er med til at tilgængiggøre landskabet og skabe passage over grøften. De er på én gang hjemmehørende og fremmede i Tranemosen. Med deres skinnende og ornamenterede overflade minder de os om, at vi bevæger os rundt i designede og konstruerede omgivelser. Udskæringerne i broerne refererer til den beplantning, man kan finde i mosen, og deres simple konstruktion er inspireret af den måde, man forhen har krydset grøften ved blot at lægge en planke på tværs.



10

SKOVØEN

På en forhenværende mark står en ø af beplantning. Den er opstået i sporene af en tørvegrav. Tørvegravene er en slags gravpladser i mosen, der vidner om processer, der har taget livet af den. Men mosen har svaret igen med søer og krat, der har gjort det besværligt at dyrke området, og da maskinerne ikke kunne komme til, anlagde man marken rundt om den lille skov. I ruinerne opstod liv, og Skovøen har stået som en biotop i livløse omgivelser. Skovøen er utilgængelig for mennesker, og et græsningshegn markerer hvor den begynder, og det øvrige landskab ender. Det er op til fantasien, at forestille sig hvilke begivenheder der udspiller sig, og hvilke livsformer der trives her. Med tiden vil øen brede sig, heget vil blive slutt og stå tilbage som et minde om en grænse der engang var.



8

ØNSKEBRØNDE

Brøndene i Tranemosen er taget ud af funktion, og står tilbage som vidner om de usynlige systemer og forbindelser, der engang forlagde landskabet. Som en konstrueret slægning til den bundløse mose finder man i Tranemosen bundløse brønde. Som et tydeligt billede på, at de er taget ud af funktion, er dækslerne blevet fjernet, og hvis man tør, kan man kigge ned i dybet og hviske et ønske. I *Ønskesumpen* vest for Mellemvangsvej er dækslerne samlet og udgør trædesten som kan lede os tørt gennem sumpen. Nu er der ikke blot tale om vandet i brønden, men også om brønden i vandet.



9

TØRVEGRAVEN

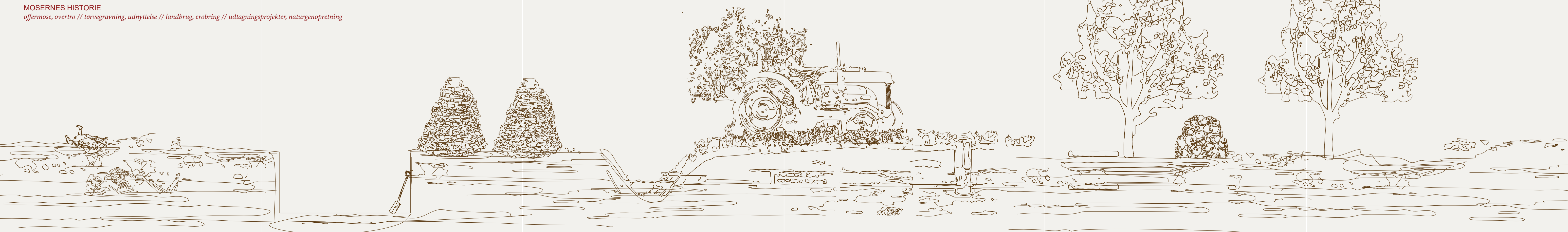
Mens tørveskæring i mosen har haft synlige konsekvenser flere steder i landskabet, er der også enkelte steder, hvor der ingen synlige spor er efter, at der har været mose eller, at der har været gravet et meget stort hul. Det ligner blot en helt almindelig mark. I Tørvegraven er hullet blevet genskabt, og man får en fornemmelse, af det store indgreb det er at grave efter tørv.



5

MOSERNES HISTORIE

offerrose, overtro // tørvegravning, udnyttelse // landbrug, erobring // udtagningsprojekter, naturgenopretning



TRANEMOSEN

